

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет

Кафедра конституційного,
адміністративного та фінансового
права

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Актуальні питання господарського права»

на тему:

„ Арбітражний керуючий: роль у справі про
банкрутство, особливості правового статусу”

Студентки 1 курсу групи ПРм - 11
Галузь знань 08 «Право»
Спеціальність 081 «Право»
Мурованої І.Я.
Керівник: д.ю.н., проф. Гречанюк С.К.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

ТЕРНОПІЛЬ – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ АРБІТРАЖНОГО КЕРУЮЧОГО У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО	7
1.1. Поняття, місце, роль та значення арбітражного керуючого у справах про банкрутство.....	7
1.2. Відповідальність арбітражного керуючого.....	12
Висновки до першого розділу.....	15
РОЗДІЛ 2. ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС АРБІТРАЖНОГО КЕРУЮЧОГО....	17
2.1. Повноваження арбітражного керуючого у справі про банкрутство	17
2.2. Порівняльний аналіз правового статусу арбітражного керуючого в Україні та Європейському Союзі.....	21
Висновки до другого розділу	24
ВИСНОВКИ.....	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31

ВСТУП

Актуальність теми. Підвищена увага держав до регулювання відносин платоспроможності (банкрутства) є загальносвітовою тенденцією. Зазнавши протягом історичного розвитку суттєвої трансформації, інститут банкрутства використовується як індикатор рівня розвитку й організації національної економіки та сприяє очищенню економічного простору від суб'єктів, які неефективно господарюють. Разом із тим наявність судових процедур банкрутства як головного механізму відновлення платоспроможності суб'єкта господарювання-боржника та задоволення вимог його кредиторів створює і практичні проблеми у відносинах банкрутства, які недобросовісні боржники та окремі кредитори використовують як інструмент перерозподілу власності, рейдерства та уникнення від проведення розрахунків з кредиторами, що впливає на економічну систему країни в цілому, знижуючи інвестиційну привабливість національної економіки.

Нерідко передбачених важелів правового регулювання виявляється недостатньо для того, щоб реально забезпечити своєчасне відновлення платоспроможності боржника, від чого часто страждають й інтереси кредиторів. Аналіз чинного законодавства і практики його застосування свідчить про необхідність розширення можливої участі заінтересованих осіб у процесі балансування приватних і публічних інтересів у процедурі розпорядження майном боржника.

Саме тому, ця проблема є предметом дослідженням вчених економістів, правознавців та практиків. Серед **вчених та авторів, що висвітлювали цю проблематику можна виділити таких як:** Є.О. Алісова, Р.Г. Афанасьєв, Л.К. Воронову, О.М. Бірюков, В.В. Джуль, І.Б. Заверуху, А.Й. Іванського, Т.О. Латковську, О.А. Лукашова, В.К. Мамутов, О.П. Кириленко, М.К. Колісник, Л.М. Касьяненко, І.Є. Криницького, М.П. Кучерявенка, Б.М. Малига, А.А. Нечай, Н.Ю. Пришву, Б.М. Пляков, В.В. Радзивілюк, О.П. Орлюк, П.С. Пацурківського, В.В. Письменний, Л.А. Савченко, О.О. Степанов, М.І. Тітов,

В.Д. Чернадчука, С.Я. Єлецьких, А.Б. Кондрашихін, О.І. Копилюк, О.О. Терещенко, С.М. Онисько, А.М. Штангрет.

Разом з тим, актуальність обраної теми зумовлює необхідність проведення подальших досліджень з проблем, пов'язаних із відновленням платоспроможності або визнання боржника банкрутом та розроблення напрямів вдосконалення процедури відновлення платоспроможності або визнання боржника банкрутом.

Як наслідок, актуальність теми курсової роботи визначає її основну мету та завдання.

Мета та завдання роботи. Метою курсової роботи є дослідження основних фінансово-правових аспектів процедури відновлення платоспроможності або визнання боржника банкрутом через призму міжнародного досвіду.

У відповідності з поставленою метою у роботі поставлено наступні **завдання:**

- дослідити теоретичні основи платоспроможності та фінансового стану підприємства;
- вивчити правові засади відновлення платоспроможності або визнання боржника банкрутом;
- дослідити процедуру санації як один із інструментів відновлення платоспроможності боржника;
- дослідити роль арбітражного керуючого у процедурі відновлення платоспроможності та визнання боржника банкрутом;
- здійснити оцінку дієвості застосування процедури відновлення платоспроможності або визнання боржника банкрутом;
- проаналізувати практику відновлення платоспроможності та протидії банкрутству боржника;
- вивчити передовий світовий досвід з регулювання процедур банкрутства та можливості його впровадження в Україні;

- запропонувати напрямки вдосконалення процедури відновлення платоспроможності або визнання боржника банкрутом.

Об'єктом дослідження виступає процес відновлення платоспроможності або визнання боржника банкрутом.

Предметом дослідження є фінансово-правові відносини, що виникають у процесі відновлення платоспроможності або визнання боржника банкрутом.

Методи дослідження. У дослідженні використано такі методи:

- логіко-семантичний метод, застосовано при визначенні основних категорій та понять;
- порівняльний метод – для аналізу наукових пропозицій та поглядів українських і зарубіжних вчених щодо фінансово-правового регулювання процесу банкрутства;
- метод аналізу застосовано при оцінці законодавства, яке регулює процес відновлення платоспроможності або визнання боржника;
- синтезу – використано для узагальнення даних, отриманих у результаті аналізу властивостей та складових елементів застосування правових та фінансових заходів у процесі відновлення платоспроможності або визнання боржника банкрутом;
- коефіцієнтний метод для аналізу фінансового стану підприємства боржника.

Теоретико-інформаційну базу становлять праці провідних вітчизняних та закордонних вчених, навчальні посібники, довідково-аналітична інформація, публікації у фахових журналах, пов'язані з процедурою відновлення платоспроможності або визнання боржника банкрутом, законодавчі та нормативні акти з питань відновлення платоспроможності та банкрутства боржників, аналітичні дані порталу «Судова влада України», статистична та звітна інформація Головного управління ДФС у Тернопільській області та інші [11].

Практична цінність результатів роботи полягає в тому, що рекомендації щодо удосконалення нормативної бази в частині регулювання процесів

відновленні платоспроможності або визнання боржника банкрутом за поданням органів Державної фіскальної служби України можуть враховані при розробленні пропозицій для вдосконаленні чинного законодавства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у здійсненні комплексного аналізу напрямків вдосконалення процедури відновлення платоспроможності або визнання боржника банкрутом та обґрунтуванні способів вдосконалення цієї процедури в Україні.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ АРБІТРАЖНОГО КЕРУЮЧОГО У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО

1.1. Поняття, місце, роль та значення арбітражного керуючого у справах про банкрутство

Банкрутство – визанна господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити встановлені у порядку, визначеному Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» в редакції згідно з Законом № 4212-VI від 22.12.2011 року (далі – Закон), грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури;

Основна мета банкрутства – не ліквідація підприємства, а задоволення вимог кредиторів через визнання боржника банкрутом.

Тобто банкрутство не є метою, а лише засобом для звільнення від боргів.

Згідно із Законом сторони у справі про банкрутство – це кредитори (представник комітету кредиторів), боржник (банкрут) [3].

Сторони – це головні діючі й процесуальні особи, серед яких виникають горизонтальні відносини. Тільки вони можуть ініціювати питання про банкрутство, вирішити питання про його припинення.

Поряд зі сторонами у справі про банкрутство є й інші учасники – це арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор), власник майна боржника (орган, уповноважений управляти майном), а також у випадках, передбачених цим Законом, інші особи, які беруть участь у провадженні у справі про банкрутство, Фонд державного майна України, державний орган з питань банкрутства, представник органу місцевого самоврядування, представник працівників боржника.

Однак, учасником з особливою роллю в процедурі банкрутства є арбітражний керуючий. Через нього здійснюється зв'язок між сторонами, господарським судом та іншими учасниками у справі про банкрутство.

Слід зазначити, що правовий статус арбітражного керуючого, коло завдань, які на нього покладаються та його роль зумовлюються як економічними, так і соціальними складовими [2].

Перш за все арбітражний керуючий – одна з головних постатей у процедурі банкрутства боржника, де він виступає як розпорядник майна, керуючий санацією та ліквідатор. Але було б неправильно, зазначає Серeda O. розглядати його діяльність тільки у межах господарського права, оскільки функціонування господарюючих суб'єктів охоплює широкий комплекс відносин, в тому числі й тих, що регулюються законодавством про працю. Особливого значення наведена теза набуває в умовах нестабільної діяльності підприємств-роботодавців [1].

Разом з тим Законом встановлено, що арбітражний керуючий – фізична особа, призначена господарським судом у встановленому порядку в справі про банкрутство як розпорядник майна, керуючий санацією або ліквідатор з числа осіб, які отримали відповідне свідоцтво і внесені до Єдиного реєстру арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) України. У різних судових процедурах арбітражний керуючий називається розпорядником майна, керуючим санацією та ліквідатором. Закон дозволяє участь однієї особи в якості арбітражного керуючого на всіх стадіях судового процесу, однак це можуть бути і різні люди [3].

Арбітражним керуючим (розпорядником майна, керуючим санацією, ліквідатором) може бути громадянин України, який має повну вищу юридичну або економічну освіту, стаж роботи за фахом не менше трьох років або одного року на керівних посадах після отримання повної вищої освіти, пройшов навчання та стажування протягом шести місяців у порядку, встановленому державним органом з питань банкрутства, володіє державною мовою та склав кваліфікаційний іспит.

Повноваження арбітражного керуючого у процедурі банкрутства досить широкі. В числі його головних прав та обов'язків на різних стадіях процесу вибірково є:

- скликання зборів і комітету кредиторів;
- здійснення заходів щодо захисту майна боржника;
- виявлення кредиторів і дебіторів боржника;
- розгляд вимог кредиторів, заявлених до боржника;
- формування та ведення реєстру кредиторів;
- аналіз фінансової, господарської та інвестиційної діяльності боржника, його становище на ринках;
- інші функції, передбачені законодавством.

Порядок призначення арбітражного керуючого диференціюється залежно від виду судової процедури, форми власності майна боржника тощо.

Поряд з цим, варто зазначити, що відповідність арбітражного керуючого вимогам Закону не завжди є показником якісного виконання поставлених перед ним завдань.

Оскільки ця «виключно складна роль» арбітражного керуючого вимагає багатосторонньої підготовки у сфері не тільки спеціальної освіти, а й управління, економіки, психології, вказані вимоги до арбітражних керуючих ставляться для прикладу у таких країнах як Франція, Англія [6, с. 150-162].

Так, за Законом Франції від 25 січня 1985 р «Про конкурсних управляючих, ліквідаторів і експертів з визначення стану підприємств» конкурсним керуючим може бути лише особа, яка надала гарантії високих моральних якостей, успішно склала іспити на придатність до виконання функцій такого керуючого і внесена до списку, що складається спеціальною комісією. У Англії тільки третина претендентів, зазначає Шанин В.О. складають іспити та отримують кваліфікацію для роботи антикризовим (арбітражним) керуючим.

Більшості із зазначених вимог дотриматись неважко, оскільки підтвердженням юридичної або економічної освіти є відповідний диплом,

тощо. А от відсутність зацікавленості щодо боржника та кредиторів перевірити фактично неможливо, хіба що вона буде очевидною через формальні зв'язки з названими суб'єктами [19, с. 11].

Проблема інтересів у сфері господарської діяльності не нова і не даремно дослідники зазначають взаємодію між тим, чиї інтереси представляє та захищає арбітражний керуючий, та його правовим статусом.

На перший погляд, інтересу як правовій категорії приділено достатню увагу в Законі та відповідно до якого при реалізації своїх прав та обов'язків арбітражний керуючий зобов'язаний діяти добросовісно, розсудливо, з урахуванням інтересів боржника та його кредиторів. Але це не значить, що у процесі відновлення платоспроможності боржника не виникають або не існують інші, крім інтересів боржника та кредиторів, інтереси.

По-перше, керуючий є суб'єктом який зацікавлений в отриманні винагороди за свою діяльність. По-друге, процес відновлення платоспроможності боржника або банкрутства особливо цікавить працівників підприємства. Нарешті, існують публічні інтереси, які теж повинен захищати арбітражний керуючий.

Практика свідчить, що у процесі банкрутства інтереси боржника та членів трудового колективу не завжди є основною турботою арбітражного керуючого.

Цільове призначення процедури банкрутства, яка повинна відновлювати тимчасову неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі із заробітної плати, у таких випадках відходить на другий план

Інколи завдяки «відновленню платоспроможності» підприємство назавжди зникає з економічного простору, ліквідується і тим самим звільняє місце на ринку, яке миттєво опановується іншими, або підприємство інвестор настільки «розумно» бере участь у процедурі санації, що поглинає боржника, як що він «цікавий» об'єкт.

Оскільки досягнення конкретної публічної цілі не є основною метою діяльності арбітражного керуючого і у нього «не виникає мотивації до

довгострокових планів», у таких випадках, вважає Кошкин В.І. страждають публічні та приватні інтереси працівників підприємства-боржника. Це викликає негативне сприйняття його постаті, на що неодноразово вказувалося у наукових виданнях.

Українським законодавцям і практикам треба врахувати досвід країн, де навчилися захищати публічні інтереси.

Так, у США до заміщення посади конкурсного керуючого дана особа вносить до суду завдаток визначеної суми на користь держави, яка повертається йому в разі виконання належним чином повноважень.

У Франції вказані функції, помічає Поляков Б.М. виконують конкурсний керуючий та суддя-комісар, які не входять до складу виконавчого органу підприємства-боржника. Деякі науковці підтримують це положення і пояснюють його ефективність саме тим, що арбітражні керуючі реалізують не власні, а публічні інтереси.

Дослідженням правового статусу арбітражного керуючого займалися також такі вчені, серед них можна виділити: Полуктова М., Рябцеву Я. Г., Афанасьєва Р. Г., Полякова Б. М., Джунь В. В., Федоренко Н. В., Пархоменко П. Н., Сміяна Л. С., Бакуменко Н., Каймакову М. В. та багато інших.

Отже, у визначенні правового статусу арбітражного керуючого слід виходити з того, що він – суб'єкт різноманітних відносин, які мають різну галузеву належність. Звичайно, основними групами серед вказаних відносин є господарсько-правові та трудо - правові. Як приклад можна привести те, що у процедурі банкрутства наявне поступове розширення прав і обов'язків арбітражного керуючого від стадії розпорядження майном до ліквідації боржника. На стадії розпорядження майном підприємства-боржника керуючий поряд з органом управління виконує тотожні функції, а на стадіях санації та ліквідації практично одноособове здійснює управління підприємством. Незмінним залишається лише те, що на всіх стадіях керуючий має право на отримання винагороди .

Тому, аналізуючи вище зазначене до проблеми правового статусу арбітражного керуючого слід віднести не достатній їх рівень кваліфікації, що стає на заваді швидкому та ефективному розв'язуванні проблеми відновлення платоспроможності боржника, а також наявність інтересів у арбітражних керуючих, які заважають максимально результативно реалізувати надані згідно із Законом для цілей відновлення платоспроможності боржника та питання матеріальної винагороди арбітражного керуючого.

1.2. Відповідальність арбітражних керуючих

Світовий досвід підтверджує, що більш ефективним є законодавство про банкрутство, яке засноване на інституті арбітражного управління. Така система потребує детального регулювання правового статусу арбітражного керуючого як однієї з основних дійових осіб у процедурах банкрутства. Відтак правового врегулювання потребує питання визначення меж його відповідальності.

Відповідно до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» відповідальність арбітражного керуючого включає:

- цивільно-правову відповідальність;
- адміністративну відповідальність;
- дисциплінарну відповідальність;
- кримінальну відповідальність.

Державний орган з питань банкрутства за поданням Дисциплінарної комісії накладає на арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) дисциплінарні стягнення, яке приймається протягом двох місяців з дня виявлення проступку, але не пізніше одного року з дня його вчинення та робиться запис в Єдиному реєстрі арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) України [3].

Дисциплінарними стягненнями, що накладаються на арбітражного керуючого, є:

- попередження;
- позбавлення права на здійснення діяльності арбітражного керуючого.

Під час визначення виду дисциплінарного стягнення враховується ступінь вини арбітражного керуючого, тяжкість вчиненого ним проступку, а також чи застосовувалися раніше до арбітражного керуючого дисциплінарні стягнення [18, с.119].

Для здійснення контролю за діяльністю арбітражних керуючих створюється Дисциплінарна комісія, яка складається з семи осіб, три з яких призначаються наказом керівника державного органу з питань банкрутства, а чотири обираються саморегулювними організаціями арбітражних керуючих.

Дисциплінарна комісія розглядає заяви, скарги та подання на арбітражних керуючих; організовує перевірку оприлюднених фактів, що принижують честь і гідність арбітражних керуючих; надає консультації і рекомендації, а також готує методичні розробки з питань професійної етики арбітражних керуючих та застосування прогресивних практик; приймає рішення про застосування до арбітражних керуючих дисциплінарних стягнень [3, с. 912].

Цивільно-правова відповідальність арбітражного керуючого полягає у відшкодуванні останнім шкоди у випадку невиконання або неналежного виконання ним своїх обов'язків у процедурах банкрутства. Під невиконанням або неналежним виконанням арбітражним керуючим своїх обов'язків розуміють дії чи бездіяльність останнього, що порушує чинне законодавство України, із завданням значної шкоди чи без неї [6, с. 186].

На арбітражного керуючого може бути покладена адміністративна відповідальність за адміністративні правопорушення в галузі фінансів та підприємницької діяльності. Такий вид юридичної відповідальності застосовується у випадку протиправних дій чи бездіяльності арбітражного керуючого, за які Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7

грудня 1984 р. № 8073-Х встановлює адміністративну відповідальність. Заходи адміністративної відповідальності можуть застосовуватись у вигляді попередження або штрафу [2].

Що до кримінальної відповідальності за порушення норм процедури банкрутства, то вона визначається у ст. 215 Господарського кодексу та Кримінальному кодексі України, та розподіляються на дві групи:

□ норми КК, за якими до відповідальності можуть бути притягнені засновники або власник суб'єкта господарської діяльності, а також службової особи суб'єкта господарської діяльності за дії, вчиненні або до подання заяви про визнання банкрутом до господарського суду або до призначення господарським судом конкретного арбітражного керуючого (Доведення до банкрутства)

□ норми КК, за якими до відповідальності можуть бути притягнені крім зазначених вище суб'єктів також арбітражні керуючі за дії, що були вчиненні після початку процедур банкрутства або надання конкретному арбітражному керуючому відповідних повноважень у справі (Шахрайство з фінансовими ресурсами)

У наведених нормах КК арбітражний керуючий підпадає під поняття «службова особа» Згідно з приміткою 1 ст. 364 КК, «службовими особами є особи, які постійно чи тимчасово здійснюють функції представників влади, а також обіймають постійно чи тимчасово на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним повноваженням». При призначенні останнього розпорядником майна, керуючим санацією або ліквідатором на арбітражного керуючого серед іншого покладаються організаційно-розпорядчі обов'язки щодо боржника. Слід зазначити, що відповідно до ст. 62 Конституції України, арбітражний керуючий, як і будь-яка особа, не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину [12].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Отже, у процедурі банкрутства наявне поступове розширення прав і обов'язків арбітражного керуючого від стадії розпорядження майном до ліквідації боржника. У юридичній літературі висловлювалися різні позиції щодо того, чи стає арбітражний керуючий органом організації, управління якою він здійснює. На думку деяких цивілістів, якщо таким органом стає приватний підприємець, юридична особа втрачає свою сутність. З цим слід погодитись, але враховуючи, що статус керуючого при здійсненні процедур санації та ліквідації боржника багато в чому збігається зі статусом керівника організації. Даний висновок базується на аналізі ч.4 ст.17 та ч. 1 ст.25 Закону, згідно з яким на арбітражного керуючого покладаються обов'язки керівника боржника. Законом України від 15.04.2010 р. «Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» стосовно здійснення управління підприємством-боржником (банкрутом)» було ліквідовано прогалини в законодавстві в частині визначення повноважень керівника підприємства, щодо якого порушено провадження у справі про банкрутство. З 14.05.2010 г., тобто з дати вступу вказаного Закону в силу, на законодавчому рівні закріплено, що арбітражний керуючий, виконуючий обов'язки керуючого санацією або ліквідатора боржника в процедурі банкрутства, продовжує виконувати повноваження керівника (органів управління) боржника до призначення в установленому порядку керівника (органів управління) боржника, у наступних випадках:

Арбітражне управління дозволяє відокремити право на доходи від використання майна боржника від його власника, не наділяючи кредиторів необґрунтованими правами на майно боржника. Надаючи боржникові статус учасника справи про банкрутство, Закон про банкрутство таким чином встановив механізм реалізації правоздатності боржника в період здійснення зовнішнього управління і конкурсного провадження.

- у разі дострокового припинення процедури санації у зв'язку з укладенням мирової угоди або погашенням вимог кредиторів (абз.2 ч.7 ст.17 Закону);

- якщо майна боржника вистачило, щоб задовольнити всі вимоги кредиторів, і він вважається таким, що не має боргів, і може продовжувати свою підприємницьку діяльність (ч.3 ст.32 Закону);

- у разі затвердження господарським судом мирової угоди (ч.7 ст.38 Закону) [3].

РОЗДІЛ 2. ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС АРБІТРАЖНОГО КЕРУЮЧОГО

2.1. Повноваження арбітражного керуючого у справі про банкрутство

Згідно із Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» сторони у справі про банкрутство: це кредитори (представник комітету кредиторів) та боржник (банкрут).

Поряд з цим сторони – це головні діючі й процесуальні особи, серед яких виникають горизонтальні відносини. Тільки вони можуть ініціювати питання про банкрутство, вирішити подальшу долю боржника [3].

Отже, сторонами у справі про банкрутство є:

- арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор);
- власник майна боржника (орган, уповноважений управляти майном), а також податкові органи.

Досліджуючи процедуру відновлення платоспроможності та визнання боржника банкрутом виявлено, що учасником з особливою роллю в процедурі банкрутства є арбітражний керуючий, який згідно зі ст. 41 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» наділений спеціальними функціями. [3].

Повноваження арбітражного керуючого у процедурі банкрутства досить широкі. В числі його головних прав та обов'язків на різних стадіях процесу вибірково є:

- скликання зборів і комітету кредиторів;
- здійснення заходів щодо захисту майна боржника;
- виявлення кредиторів і дебіторів боржника;
- розгляд вимог кредиторів, заявлених до боржника;
- формування та ведення реєстру кредиторів;

- аналіз фінансової, господарської та інвестиційної діяльності боржника, його становище на ринках;
- інші функції, передбачені законодавством.

Слід зазначити, що правовий статус арбітражного керуючого, коло завдань, які на нього покладаються та його роль зумовлюються як фінансовими, так і соціальними складовими.

Перш за все арбітражний керуючий – одна з головних постатей у процедурі банкрутства боржника, де він виступає як розпорядник майна, керуючий санацією та ліквідатор [3].

Тому було б неправильно, розглядати його діяльність тільки у межах господарського права, оскільки функціонування господарюючих суб'єктів охоплює широкий комплекс відносин, в тому числі й тих, що регулюються законодавством про працю. Особливого значення наведена теза набуває в умовах нестабільної діяльності підприємств – роботодавців.

Законодавством встановлено, що арбітражний керуючий – фізична особа, призначена господарським судом у встановленому порядку в справі про банкрутство як розпорядник майна, керуючий санацією або ліквідатор з числа осіб, які отримали відповідне свідоцтво і внесені до Єдиного реєстру арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) України. У різних судових процедурах арбітражний керуючий називається розпорядником майна, керуючим санацією та ліквідатором.

Повноваження арбітражного керуючого у процедурі банкрутства є досить широкими та порядок призначення арбітражного керуючого диференціюється залежно від виду судової процедури, форми власності майна боржника тощо.

Поряд з цим, нами виявлено, що відповідність арбітражного керуючого вимогам Закону не завжди є показником якісного виконання поставлених перед ним завдань щодо відновлення платоспроможності боржника.

Оскільки ця «виключно складна роль» арбітражного керуючого вимагає багатосторонньої підготовки у сфері не тільки спеціальної освіти, а й

управління, економіки, психології, вказані вимоги до арбітражних керуючих ставляться для прикладу у таких країнах як Франція, Англія.

Так, за Законом Франції від 25 січня 1985 р «Про конкурсних управляючих, ліквідаторів і експертів з визначення стану підприємств» конкурсним керуючим може бути лише особа, яка надала гарантії високих моральних якостей, успішно склала іспити на придатність до виконання функцій такого керуючого і внесена до списку, що складається спеціальною комісією. У Англії тільки третина претендентів, складають іспити та отримують кваліфікацію для роботи антикризовим (арбітражним) керуючим [77, с. 31].

Більшості із зазначених вимог дотриматись неважко, оскільки підтвердженням юридичної або економічної освіти є відповідний диплом, тощо. А от відсутність зацікавленості щодо боржника та кредиторів перевірити фактично неможливо, хіба що вона буде очевидною через формальні зв'язки з названими суб'єктами.

Проблема інтересів у сфері господарської діяльності не нова і не даремно дослідники зазначають взаємодію між тим, чиї інтереси представляє та захищає арбітражний керуючий, та його правовим статусом.

На перший погляд, інтересу як правовій категорії приділено достатню увагу в Законі та відповідно до якого при реалізації своїх прав та обов'язків арбітражний керуючий зобов'язаний діяти добросовісно, розсудливо, з урахуванням інтересів боржника та його кредиторів. Але це не значить, що у процесі відновлення платоспроможності боржника не виникають або не існують інші, крім інтересів боржника та кредиторів, інтереси.

По-перше, керуючий є суб'єктом який зацікавлений в отриманні винагороди за свою діяльність. По-друге, процес відновлення платоспроможності боржника або банкрутства особливо цікавить працівників підприємства. Нарешті, існують публічні інтереси, які теж повинен захищати арбітражний керуючий. Останні ж нерідко виступають складовою публічної фінансової діяльності

Практика підтверджує, що у процесі банкрутства інтереси боржника та членів трудового колективу не завжди є основною турботою арбітражного керуючого [4, с. 66-71].

Проаналізувавши діючу практику встановлено, що інколи завдяки такому «відновленню платоспроможності» підприємство назавжди зникає з економічного простору, ліквідується і тим самим звільняє місце на ринку, яке миттєво опановується іншими, або підприємство інвестор настільки «розумно» бере участь у процедурі санації, що поглинає боржника, як що він «цікавий» об'єкт.

Оскільки досягнення конкретної публічної цілі не є основною метою діяльності арбітражного керуючого і у нього «не виникає мотивації до довгострокових планів», у таких випадках, страждають публічні та приватні інтереси [16, с. 16].

Тому, українським законодавцям і практикам треба врахувати досвід країн, де навчилися захищати публічні інтереси [17, с. 90]. Так, у США до заміщення посади конкурсного керуючого дана особа вносить до суду завдаток визначеної суми на користь держави, яка повертається йому в разі виконання належним чином повноважень. У Франції вказані функції, виконують конкурсний керуючий та суддя-комісар, які не входять до складу виконавчого органу підприємства-боржника. Деякі науковці підтримують це положення і пояснюють його ефективність саме тим, що арбітражні керуючі реалізують не власні, а публічні інтереси [11].

Отже, у визначенні ролі арбітражного керуючого слід виходити з того, що він – суб'єкт різноманітних відносин, які мають різну галузеву належність. Звичайно, основними групами серед вказаних відносин є господарсько-правові та трудо-правові. Як приклад можна привести те, що у процедурі банкрутства наявне поступове розширення прав і обов'язків арбітражного керуючого від стадії розпорядження майном до ліквідації боржника. На стадії розпорядження майном підприємства-боржника керуючий п'ряд з органом управління виконує тотожні функції, а на стадіях санації та ліквідації практично одноособове

здійснює управління підприємством. Незмінним залишається лише те, що на всіх стадіях керуючий має право на отримання винагороди [15, с. 26].

Поряд з цим, варто звернути увагу на участь податкових органів у процедурі банкрутства, оскільки їхня участь є однією з форм забезпечення податкових зобов'язань – як один з напрямів діяльності податкових органів, адже у певних випадках вони не можуть забезпечити стягнення з боржників нарахованих на підставі податкового законодавства податкових зобов'язань інакше як у спосіб, передбачений господарським процесуальним законодавством, тобто шляхом звернення до суду з заявою про порушення справи про банкрутство, де реалізуючи власну компетенцію – в такий спосіб податкові органи забезпечують здійснення державної влади в сфері оподаткування, маючи на меті, в першу чергу, реалізацію ними фіскальної функції.

2.2. Порівняльний аналіз правового статусу арбітражного керуючого в Україні та Європейському Союзі

У сучасних економічних умовах правовий інститут банкрутства має вирішувати цілий ряд задач, в яких не останню роль відіграє діяльність арбітражного керуючого. Через нього відбувається реалізація зв'язку між боржником, кредиторами і господарським судом. Від дій арбітражного керуючого залежить подальша доля боржника. Саме тому його професійна діяльність вимагає спеціальних знань та навичок. Наближення українського законодавства про транскордонну неспроможність до законодавства Європейського Союзу – амбіційний і довгостроковий план, який вимагає високого рівня праворозуміння та координації зусиль спеціалістів різних галузей для розробки сучасного та належного правового регулювання у сфері транскордонної неспроможності. Закон містить поняття «основного» та «похідного» провадження, концепція яких близька до концепції основного та вторинних проваджень, яка використовується в Регламенті ЄС 1346/2000 від

29.05.2000 р. (далі – Регламент) [7, с. 32]. Беручи до уваги бажання законодавця наблизити регулювання цієї сфери правовідносин до права ЄС [8, с. 31] та відсутність міжнародних договорів України, які б регулювали статус і визначали повноваження керуючого іноземною процедурою банкрутства, доцільно було б із цією метою використовувати підходи щодо співвідношення повноважень ліквідатора в основному та вторинному провадженні, які застосовуються в Регламенті [6, с. 120-125], оскільки Закон таких положень не містить взагалі. Німецький конкурсний процес складався із загальних конкурсних статутів 1722, 1793, 1868 років і конкурсного законодавства окремих німецьких держав [12, с. 183]. Основна мета німецького конкурсного процесу була направлена на поділ недостатнього (підкреслено автором – С.М.) для покриття боргів майна неспроможного боржника між усіма кредиторами. У разі достатності майна у боржника конкурс не відкривався. Отже, ознака недостатності майна боржника становила одну з особливостей німецького конкурсного процесу XVIII століття і підштовхнула німецьке законодавство про неспроможність до широкого розвитку охоронних і попереджувальних заходів, направлених на охорону і нагляд за майновими активами боржника, у тому числі арешту на все майно боржника і призначення попечителя маси або куратора. Крім того, необхідність охорони торгового кредиту, як загальної потреби і господарської свободи кожного з кредиторів, спонукала державу в особі її органів до рішучих дій для охорони такого кредиту, оскільки в цінність самого кредиту вже було закладено приховане право кредитора на майно підприємства боржника. Як зазначав К.І. Малишев, у німецькій теорії, конкурс поділявся на чотири періоди, першим із яких було попереднє провадження, умовами якого було проведення дослідження необхідності та підстав для відкриття конкурсу і вжиття першочергових охоронних заходів у відношеннях кредиторів, майна і особи неспроможного боржника [14, с. 85]. Цьому більше сприяв теоретичний підхід у німецькій літературі з конкурсного процесу до схоластичного поділу самого конкурсу на приватний і загальний або матеріальний і формальний конкурс (курсив автора –

С.М.), що відображало перелік «варіантів конкурсу залежно від різного правового режиму майна неспроможного боржника» [10] і пріоритетного права кредиторів на майно неспроможного боржника. На відміну від економіко-правового підходу, який застосовується у Франції і США, концепція німецького законодавства про банкрутство (Положення про неспроможність (Insolvenzordnung) від 01.12.1999 р. [5, с. 115]) має явну прокредиторську спрямованість. Пріоритетною метою цієї системи є якомога повніше додержання інтересів кредиторів, у той час майбутнім відновленням платоспроможності боржника «опікується» тією мірою, якою воно може вплинути на повноту задоволення вимог кредиторів. Матеріальну основу відповідальності боржника є його майно, яке необхідно зберегти та максимально примножити в інтересах усіх його кредиторів [13, с. 20-50]. Тобто ознаками прокредиторської моделі є превалювання ліквідаційної процедури над санаційною процедурою та задоволення вимог кредиторів із конкурсної маси майна боржника. Переважно це відбувається тому, що обіговий капітал суб'єктів господарювання-підприємств у країнах Європи формувався за рахунок боргових зобов'язань (товарне та фінансове кредитування) у зв'язку з чим для захисту інвестиційних проектів, враховуючи суспільний інтерес, державна влада формує законодавство про банкрутство, ґрунтуючись на необхідності забезпечення перш за все дійових гарантій кредиторів, які стимулюють розвиток господарського обігу в державі [5, с. 113]. Тому неможливість проведення боржником розрахунків з кредиторами є наслідком його неплатоспроможності та недостатністю майна у боржника, що не перекриває суму кредиторських зобов'язань. У зв'язку з чим необхідно швидко відкрити конкурсне провадження та задовольнити вимоги кредиторів, а не «шукати» насамперед заходів щодо відновлення платоспроможності боржника. Так, порушення конкурсного провадження за німецьким законодавством про банкрутство, як правило, означає відсторонення боржника від управління й розпорядження майном з передаванням прав до тимчасового керуючого (аналог розпорядника майна за українським законом про банкрутство – відступ мій), а

перехід до реабілітаційної процедури можливий тільки за наявністю згоди кредиторів [10]. Аналізуючи чинне законодавства зарубіжних країн можна дійти висновку, що у порівнянні з деякими країнами інститут арбітражних керуючих в Україні має схожі риси, наприклад, у критеріях до кандидатур арбітражних керуючих та системах їх підготовки, але також вбачаються деякі відмінності, наприклад у контролі за діяльністю арбітражних керуючих, що, звісно, впливає, на рівень корумпованості у даній сфері.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

У результаті проведеного дослідження показників та встановлення дієвості застосування процедури відновлення платоспроможності та визнання боржника банкрутом визначено, що в Україні на сучасному етапі розвитку економічних відносин інститут банкрутства не виконує своїх функцій, що пов'язано як з недоліками самого законодавства, що регулює дану сферу відносин, так і з іншими факторами (неврегульованість відносин власності, відсутність системи страхування на випадок банкрутства, нестача бюджетних коштів для мінімізації негативних соціально-економічних наслідків банкрутства тощо).

Тому вдосконалення цих процедур в Україні є дуже актуальною та потребує швидкого та якісного вирішення, оскільки воно негативно впливає на фінансово-економічний, політичний та соціальний стан в країні.

Проведений аналіз свідчить, що низька ефективність судових процедур розгляду справ про банкрутство спонукає підприємства та учасників економічних відносин до пошуку дієвих шляхів виходу з стану неплатоспроможності підприємства [20].

Цільове призначення процедури банкрутства, яка повинна відновлювати тимчасову неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі із заробітної плати виконується дуже рідко.

Проведення ґрунтового аналізу фінансово-господарського стану підприємства дало змогу зробити висновки про те що:

- підприємство достатньо забезпечене основними засобами, що дозволяє йому вільно проводити свою діяльність і не залежити від орендодавців;

- існує висока питома вага активної частини основних засобів, що вказує на можливості підприємства отримувати прибутки за допомогою прямого використання у операційній діяльності даного обладнання;

- низька зношеність обладнання дозволяє йому в повній мірі використовувати свої виробничі потужності;

- високий рівень оновлення основних засобів, а саме його активної частини дає можливість підприємству йти в ногу з прогресом;

- підприємство переживає не найкращі часи і не готове до погашення своїх боргів за рахунок власних оборотних коштів;

- підприємство на даний момент являється залежним з фінансового боку від кредиторів [9, с. 100].

У процесі, дослідження ролі арбітражного керуючого в процесі відновлення платоспроможності боржника виявлено низку проблем фінансово-правового статусу арбітражного керуючого, зокрема: не достатній рівень їх кваліфікації, що стає на заваді швидкому та ефективному розв'язуванні проблеми відновлення платоспроможності боржника, а також наявність інтересів у арбітражних керуючих, які заважають максимально результативно реалізувати надані їм згідно із Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» для цілей відновлення платоспроможності боржника завдання.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження теоретичних засад, практики та проблематики відновлення платоспроможності або визнання боржника банкрутом дозволяє зробити висновок, що процес неплатоспроможності та банкрутства підприємства є невід'ємною частиною ринкових відносин та є потужним стимулом для ефективної роботи суб'єктів господарської діяльності, при цьому виступає гарантом одночасно інтересів кредиторів, держави в цілому і розпорядника ринку в особистості.

Існування цих процесів обумовлено необхідністю вирішення проблем, пов'язаних з нездатністю суб'єкта підприємницької діяльності виконувати свої грошові зобов'язання перед кредиторами.

Значення процедури банкрутства та подальшої ліквідації боржника полягає в тому, що, з однієї сторони, з господарського обороту виключаються неплатоспроможні суб'єкти, що сприяє оздоровленню ринку, а з іншої – це дозволяє підприємствам, установам, організаціям досягти фінансової стабільності і добробуту, за умови дотримання норм Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Залежно від особливостей функціонування підприємств, їх місця в системі господарських зв'язків, ролі, яку вони відіграють у регіональному господарському комплексі та у відповідній галузі, можуть бути запропоновані різні процедури: продаж підприємства в цілому; перетворення його в акціонерне товариство і продаж контрольного пакету на інвестиційних торгах, комерційному аукціоні або конкурсі; застосування процедур санації; продаж на інвестиційних торгах з одночасною реструктуризацією капіталу; ліквідація підприємства як юридичної особи з можливим збереженням самостійних активів підприємства.

У результаті проведеного дослідження показників та встановлення дієвості застосування процедури відновлення платоспроможності та визнання боржника банкрутом визначено, що в Україні на сучасному етапі розвитку

економічних відносин інститут банкрутства не виконує своїх функцій, що пов'язано як з недоліками самого законодавства, що регулює дану сферу відносин, так і з іншими факторами (неврегульованість відносин власності, відсутність системи страхування на випадок банкрутства, нестача бюджетних коштів для мінімізації негативних соціально-економічних наслідків банкрутства тощо).

Тому вдосконалення цих процедур в Україні є дуже актуальною та потребує швидкого та якісного вирішення, оскільки воно негативно впливає на фінансово-економічний, політичний та соціальний стан в країні.

Проведений аналіз свідчить, що низька ефективність судових процедур розгляду справ про банкрутство спонукає підприємства та учасників економічних відносин до пошуку дієвих шляхів виходу з стану неплатоспроможності підприємства.

Цільове призначення процедури банкрутства, яка повинна відновлювати тимчасову неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі із заробітної плати виконується дуже рідко.

Проведення ґрунтовного аналізу фінансово-господарського стану підприємства дало змогу зробити висновки про те, що:

- підприємство достатньо забезпечене основними засобами, що дозволяє йому вільно проводити свою діяльність і не залежати від орендодавців;
- існує висока питома вага активної частини основних засобів, що вказує на можливості підприємства отримувати прибутки за допомогою прямого використання у операційній діяльності даного обладнання;
- низька зношеність обладнання дозволяє йому в повній мірі використовувати свої виробничі потужності;
- високий рівень оновлення основних засобів, а саме його активної частини дає можливість підприємству йти в ногу з прогресом;

- підприємство переживає не найкращі часи і не готове до погашення своїх боргів за рахунок власних оборотних коштів;

- підприємство на даний момент являється залежним з фінансового боку від кредиторів.

У процесі, дослідження ролі арбітражного керуючого в процесі відновлення платоспроможності боржника виявлено низку проблем фінансово-правового статусу арбітражного керуючого, зокрема: не достатній рівень їх кваліфікації, що стає на заваді швидкому та ефективному розв'язуванні проблеми відновлення платоспроможності боржника, а також наявність інтересів у арбітражних керуючих, які заважають максимально результативно реалізувати надані їм згідно із Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» для цілей відновлення платоспроможності боржника завдання.

Вивчення зарубіжного досвіду дозволяє дійти висновку, що використання передового світового досвіду регулювання процедур неспроможності та банкрутства підприємства забезпечить вдосконалення інструментів відновлення платоспроможності платника та визнання його банкрутом, а виважене застосування актуального зарубіжного досвіду забезпечить розвиток країни та сприятиме залученню інвесторів до роботи в рамках фінансово-економічного сектору нашої держави.

На нашу думку, з метою вдосконалення процедури відновлення платоспроможності або визнання боржника банкрутом доцільно :

1. Скоротити строки процедури банкрутства шляхом:

- усунення можливості продовження господарськими судами строків процедур банкрутства, встановлених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» , та закріплення можливості такого продовження лише один раз;

- встановлення чітких строків погодження органами, уповноваженими управляти державним майном, планів санації, мирових угод та переліків ліквідаційних мас, а також змін і доповнень до них у провадженнях

у справах про банкрутство державних підприємств або підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50%, та інші питання;

- скорочення термінів процедури розпорядження майном боржника, який згідно з чинним законодавством безпідставно становить шість місяців. За рахунок раціонального упорядкування алгоритму завдань, що мають виконуватися в рамках процедури розпорядження майном, видається можливим скоротити цей строк до двох місяців. Основним резервом скорочення часу є реформування нераціонального механізму виявлення кредиторів та інвесторів, котрий доцільніше було б застосовувати з часу прийняття заяви щодо порушення справи про неспроможність боржника;

- зменшення строків визначення фінансово-економічного становища боржника та надання пропозицій арбітражного керуючого щодо можливого варіанта врегулювання проблеми заборгованості неплатоспроможного боржника до 1 – 2 міс.;

2. запровадити спеціалізовану сторінку на офіційному веб-сайті державного органу з питань банкрутства з інформацією про боржника та забезпечення доступу до такої інформації кредиторам та інвесторам;

3. розширити повноваження та участь кредиторів у процедурах банкрутства (при порушенні провадження у справі про банкрутство боржника, наданні доказів до господарського суду, погодженні кандидатури розпорядника майна боржника, погодження укладання та вчинення розпорядником майна боржника значних правочинів, а також отримання кредитів для фінансування поточних витрат боржника та інших повноважень на різних стадіях процедур банкрутства);

4. вдосконалити процедуру призначення розпорядника майна боржника та усунення можливості його призначення господарським судом без застосування автоматизованої системи арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів);

5. вдосконалити процедуру та прозорості реалізації майна боржників у процедурах банкрутства та оформлення придбання такого майна;
6. ввести єдину комісію (кваліфікаційної) щодо вирішення питань з видачі свідоцтв про право на здійснення діяльності арбітражного керуючого та щодо їх анулювання;
7. передбачити адміністративну відповідальність за свідомо неправдиве оголошення суб'єкта господарської діяльності банкрутом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: прийнята на 5-ій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. із змін. та доповн. станом на 3 лютого 2016 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Господарський кодекс України. Господарсько процесуальний кодекс України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» в редакції згідно з Законом № 4212-VI від 22.12.2011 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4212-17/page>.
3. Мамутов В.К. Хозяйственное право. – К., 2002. – С.912.
4. Поляков Б.М. Деякі питання виникнення та припинення повноваження арбітражного керуючого в процедурі банкрутства // Вісник господарського судочинства. – 2004. – №3. – С.66–71.
5. Поляков Б.М. Процедура банкрутства в Україні: теорія і практика. – Донецьк, 2001. – С.115–117.
6. Кошкин В.И. Модульная программа для менеджеров: Антикризисное управление. М., 1999. – С.186.
7. Зинченко С. Поиск новой модели законодательства о банкротстве // Хоз. и право. – 2001. – №3. – С.32.
8. Шанин В.О. О государственном регулировании процедур несостоятельности в Великобритании // Вестник ФСФО России. – 2000. – №2. – С.31.
9. Серета О. Арбітражний керуючий як специфічний суб'єкт трудових правовідносин // Право України. – 2004. – №2. – 107–11.

10. Шевчук О.Р. Поняття та правова природа фінансових послуг/ О.Р. Шевчук//. – Підприємництво, господарство і право. – 2012. – № 5 (197)– С. 29 – 32
11. Шевчук О.Р. Ринок фінансових послуг як об'єкт наукового дослідження фінансово-правової науки/ О.Р. Шевчук//. – Адвокат. – 2012. – №10(121). – С. 29 –32
12. Шевчук О.Р., Ментух Н.Ф. Фінансово–правові засади діяльності Національного банку України у сфері стабілізації грошово–кредитного та валютного ринків України. // О.Р. Шевчук, Ментух Н.Ф.//. – Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія право. – 2012. – №30. –Т.2. – С. 29 –3212.
13. Бірюков О.М. Порівняльно-правовий аналіз інституту неспроможності у законодавстві України та деяких іноземних країн [Текст]: дис. канд. юр. наук: 12.00.13 / Бірюков Олександр Миколайович // Київський університет ім. Тараса Шевченка. – К., 2000.
14. Бондаренко Щ. Л. Арбітражний керуючий – як учасник провадження про банкрутство / Щ. Л. Бондаренко // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2015. – № 5 (12). – С. 84–87.
15. Мітіна Н. Правовий статус арбітражного керуючого за законодавством України / Н. Мітіна // Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – 2014. №12. – С.24–28.
16. Мітіна Н.М. Вплив світової економічної кризи на розвиток банкрутства підприємств/Н. М. Мітіна //Спеціальний випуск за матеріалами XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів «Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України: погляд у майбутнє». – 2014. – №1. С. 12–16.
17. Радзивілюк В. В. Правове становище забезпечених кредиторів як учасників відносин банкрутства (неспроможності)/ В. В. Радзивілюк // Вісник господарського судочинства. – 2014. – № 5. – С. 86 –91.

18. Селіванов А.О. Правосуб'єктність арбітражного керуючого в процедурі банкрутства (проблемні питання) / А.О. Селіванов // Санація та банкрутство. – 2010. – № 1. – С. 118 – 120 .
19. Яблонська А.С. Діяльність арбітражних керуючих: нормативне врегулювання та необхідність законодавчого вдосконалення / А. С. Яблонська // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/4793>.
- Лагес І. Банкрутство в США / І. Лагес // Антикризисное управление. – 2014. – №10 (16). – С. 11–14.
20. Commercial Law: Problems & Materials [Electronic Resource]. –Mode of access: <http://www.law.cornell.edu/uscode/text/1>. 15. Judiciary and Judicial Procedure [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.law.cornelledu/uscode/text/28>.